

Krzysztof Nowak

Cywilnoprawne skutki braku zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości według art. 17¹ § 1 prawa upadłościowego

Nowelizacja prawa upadłościowego dokonana 31.07.1997 r.¹ przeniosła dotychczasową regulację art. 5 § 3 pr.up., określającą sankcję wobec przedsiębiorcy za szkodę wyrządzoną wierzycielowi przez niedopełnienie obowiązku zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości zgodnie z art. 5 § 1 i § 2 pr.up., do nowego rozdziału IV zatytułowanego „Odpowiedzialność cywilna”². Obecnie przepis art. 17¹ § 1 pr. up. zastąpił przepis § 3 art. 5 tegoż prawa.

Zmiana ta jest istotna, ponieważ wprowadza domniemanie winy w art. 17¹ § 1 pr.up. poprzez dodanie następującej konstrukcji stylistycznej „(...) chyba że nie ponosi winy”. Zwrot normatywny „chyba że”, wprowadzony do hipotezy normy, charakterystyczny jest dla domniemań prawnych.

W opracowaniu tym przedstawię charakter i przesłanki odpowiedzialności cywilnej z art. 17¹ § 1 pr.up., związanej z niezgłoszeniem wniosku o ogłoszenie upadłości przez podmioty zobowiązane określone w art. 5 § 1 i § 2 pr.up.

---

¹ Ustawa o zmianie rozporządzenia Prezydenta RP z dnia 24.10.1934 r. – Prawo upadłościowe i niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 117, poz. 751).

² Por. P. Skorupa, *Ogłoszenie upadłości przedsiębiorcy w świetle znowelizowanych przepisów prawa upadłościowego*, Prawo Spółek 1998, nr 1, s. 22.

1. Charakter odpowiedzialności z art. 17¹ § 1 pr.up.

A. Unormowanie art. 17¹ § 1 pr.up. nie budzi większych wątpliwości, zwłaszcza co do zakresu okoliczności istotnych dla przypisania ustanowionej tym przepisem odpowiedzialności cywilnoprawnej podmiotom zobowiązanym do zgłoszenia wniosku o upadłość.

Nasuwa się jednak konieczność wyjaśnienia charakteru roszczenia przewidzianego w art. 17¹ § 1 pr.up. Stosownie do tego przepisu, „Kto nie wykona obowiązku określonego w art. 5 § 1 lub 2, odpowiada za szkodę wyrządzoną przez to wierzycielowi (...)”. Z celu tak unormowanej instytucji wynika, iż w razie umyślnego naruszenia obowiązku z art. 5 § 1 lub § 2 pr.up. poszkodowany może żądać, usunięcia skutków wyrządzonej szkody.

W świetle art. 5 § 1 lub § 2 pr.up. nie należy wykluczać możliwości rozpatrywania kwestii winy nieumyślnej, sprowadzającej się do niedbalstwa³. W tej ostatniej sytuacji szkoda jest następstwem niedołożenia przez sprawcę wymaganej staranności, przy czym nawet najłżejszy stopień winy wystarczy do przypisania temu podmiotowi odpowiedzialności z art. 17¹ § 1 pr.up.

To uprawnienie poszkodowanego wierzyciela, jak to wynika z brzmienia art. 17¹ § 1 pr.up., jest następstwem niezgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości, wystąpi jednak dopiero wówczas, gdy podmiot zobowiązany do zgłoszenia wniosku naruszy w sposób umyślny lub nieumyślny termin określony w art. 5 pr.up. Przysługujące poszkodowanemu z mocy art. 17¹ § 1 pr.up. roszczenie wobec sprawcy szkody ma wyraźny charakter represji majątkowej, piętnującej sprawcę za jego działanie lub zaniechanie.

Ustalenie zachowań prowadzących do przypisania odpowiedzialności majątkowej z art. 17¹ § 1 pr.up. wiąże się z rolą podmiotów zobowiązanych do ogłoszenia upadłości, która polega na przerwaniu w wyniku zgłoszenia wniosku, dalszego obniżania potencjału majątkowego dłużnika⁴. Brak takiego zachowania wbrew ustawowemu obowiązkowi, jaki wynika z art. 5 § 1 lub 2 pr.up., przyczynia się do postępującego zadłużenia i w konsekwencji powstania szkody.

---

³ Zob. J. Rażewski, *Prawo upadłościowe. Komentarz praktyczny*, Toruń 1999, s. 54-55.

⁴ Tak. J. Broł, *Prawo upadłościowe w świetle praktyki sądowej*, Warszawa 1995, s. 16 i nast.

Przepis art. 17¹ § 1 pr.up. reguluje odpowiedzialność odszkodowawczą wobec wierzycieli, powstałą na skutek niewykonania obowiązku zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości przez podmioty wymienione w art. 5 § 1 i § 2 pr.up.⁵ Nie jest to jednak odpowiedzialność za dług mający w postaci majątku dłużnika służyć zaspokojeniu wierzycieli⁶ w sposób sprawiedliwy, zgodnie z prawem upadłościowym, gdy świadczenie nie zostało wykonane, ale za dług własny podmiotów zobowiązanych, jako konsekwencja zachowania będącego przyczyną uszczerbienia majątku dłużnika i w następstwie pogorszenia możliwości zaspokojenia wierzyciela.

Jak z powyższego wynika, odpowiedzialność z art. 17¹ § 1 w zw. z art. 5 § 1 lub 2 pr.up. jest niezależna od odpowiedzialności dłużnika.

Analiza zagadnienia, charakteru roszczenia odszkodowawczego prowadzi do wniosku, że odszkodowanie jest przede wszystkim środkiem obejmującym rekompensatę szkody, a charakter odszkodowania ma polegać, zgodnie z językowym zamierzeniem, na pełnym wynagrodzeniu szkody. Do ustalenia odszkodowania wskazane jest sięgnięcie do art. 361 § 2 k.c.⁷, w myśl którego odszkodowanie obejmuje straty, jakie poszkodowany poniósł oraz korzyści, jakie mógłby uzyskać, gdyby mu szkody nie wyrządzono. Ta zasada pełnego odszkodowania znajduje zastosowanie w prawie upadłościowym, gdyż obejmuje szkodę powstałą z chwilą naruszenia interesu majątkowego wierzyciela.

Wysokość odszkodowania powinna zatem ściśle odpowiadać wielkości wyrządzonej szkody i ograniczać się tylko do przywrócenia stanu, jaki by istniał, gdyby wniosek o ogłoszenie upadłości zgłoszono we właściwym czasie. Jednakże praktyczne znaczenie możliwości dochodzenia szkody, z powołaniem się na art. 361 § 2 *in fine* k.c. nie jest duże. W większości bowiem przypadków raczej trudno będzie wykazać istnienie nieodzownych ku temu przesłanek.

---

⁵ Por. K. Strzelczyk, [w:] *Komentarz do kodeksu spółek handlowych. Spółka z o.o.* Warszawa 2001, s. 641-642; także uzasadnienie wyroku SN z dnia 6 czerwca 1997 r. III CKN 65/97, OSNC 1997, nr 11, poz. 181, s. 76; A. Kappes, *Uwagi o przesłankach i charakterze odpowiedzialności z art. 298 k.h.*, PPH 1998, nr 12, s. 38.

⁶ Zob. R. Longchamps De Bérier, *Zobowiązania*, Lwów 1938, s. 19.

⁷ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. z 1964 r. Nr 16, poz. 93 z późn. zm.).

Jeżeli chodzi o *ratio legis* obowiązku zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości z odpowiedzialnością cywilną, to trzeba stwierdzić, że na pierwszy plan wysuwa się potrzeba ochrony wierzyciela przed niewypłacalnością dłużnika. Terminowe zgłoszenie wniosku stanowi bowiem gwarancję, że wierzyciele zostaną zaspokojeni.

Prawo upadłościowe służy jednemu celowi, który poprzez objęcie i spieniężenie majątku dłużnika zmierza do równomiernego i proporcjonalnego zaspokojenia roszczeń osobistych wierzycieli upadłego dłużnika w taki sposób, aby zapobiec doznaniu przez wierzycieli znacznego uszczerbku majątkowego. Z faktu istnienia przesłanek uzasadniających zgłoszenie upadłości należy także wnioskować, że szkoda już powstała, a nieterminowe zgłoszenie wniosku o ogłoszenie upadłości powiększy jej rozmiar. Wierzyciele w tym wypadku otrzymają częściowy zwrotu swoich wierzytelności, „mimo z założenia sprawiedliwego podziału środków pieniężnych uzyskanych ze sprzedaży masy upadłości”⁸.

Niemniej jednak podmioty zobowiązane odpowiadać będą tylko za szkodę, która powstała od chwili upływu terminu z art. 5 § 1 lub § 2 pr.up. do chwili faktycznego zgłoszenia wniosku. Wobec tego odpowiedzialność z art. 17¹ § 1 pr.up. nie powstanie, gdy po stronie wierzyciela, pomimo niezgłoszenia we właściwym czasie wniosku o ogłoszenie upadłości, brak jest szkody⁹.

B. Przepis art. 17¹ § 1 zd. 2 pr.up. stanowi: „Jeżeli obowiązku nie dopełniło kilka osób, ich odpowiedzialność jest solidarna”. Solidarność wynikająca *ex lege* z art. 17¹ § 1 zd. 2 pr.up.¹⁰ dotyczy wprost tylko

---

⁸ Tak. J. Broł, *Prawo upadłościowe...*, s. 16.

⁹ Zob. uzasadnienie wyroku SN z dnia 28 września 1999 r. II CKN 608/98, OSNC 2000, nr 4, poz. 67, s. 36; przesłanka braku szkody pomimo niezgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości oraz niewszczęcia postępowania układowego z art. 299 § 2 k.s.h. znajduje również zastosowanie w prawie upadłościowym. Jest to bowiem jedna z okoliczności zwalniających od odpowiedzialności z art. 171 § 1 pr.up. W uzasadnieniu SN wskazał także, że: „pozowani (podmioty zobowiązane do zgłoszenia wniosku) winni, odwołując się do stanu majątkowego spółki (...) oraz biorąc pod uwagę określoną w art. 204 pr.up. kolejność zaspokajania się z masy upadłości, wykazać niemożność uzyskania przez stronę powodową (wierzyciela) zaspokojenia swojej należności”.

¹⁰ Zob. K. Piasecki, *Prawo upadłościowe i prawo o postępowaniu układowym. Komentarz*, Bydgoszcz-Warszawa 1999, s. 143; także A. Szrednicki, W. Sokołowicz, S. Matura, *Prawo upadłościowe*, Warszawa 1999, s. 27 i nast.

sytuacji, gdy źródłem odpowiedzialności każdego z dłużników jest stan faktyczny, bezpośrednio powiązany z niedopełnieniem obowiązku zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości, określonego w art. 5 § 1 lub § 2 pr.up.

Artykuł 17¹ § 1 zd. 2 pr.up. ustanawia w sposób bezwarunkowy solidarną odpowiedzialność kilku osób, nie przewidując żadnych odstępstw czy możliwości uchylenia¹¹ odpowiedzialności solidarnej, mogących powstać na skutek zmian okoliczności faktycznych, chyba że szkoda została wyrządzona przez jeden podmiot, wobec którego odpowiedzialność solidarna nie znajdzie zastosowania (art. 17¹ § 1 zd. 2 pr.up. – argument *a contrario*). Wierzyciel, który został poszkodowany w następstwie zachowania podmiotów odpowiedzialnych za zgłoszenie wniosku, powinien udowodnić wysokość powstałej szkody, nie musi on natomiast wskazywać, który z pozwanych przyczynił się do tej szkody i w jakim stopniu¹².

Istota odpowiedzialności solidarnej, tzw. biernej, czyli odpowiedzialności solidarnej dłużników¹³, mogącej wchodzić w grę w wypadku orzeczenia obowiązku naprawienia szkody na podstawie art. 17¹ § 1 zd. 2 pr.up., polega na tym, że zaspokojenie wierzyciela przez jednego z dłużników zwalnia pozostałych oraz że aż do zupełnego zaspokojenia wierzyciela wszyscy dłużnicy pozostają zobowiązani (art. 17¹ § 1 zd. 2 pr.up. w zw. z art. 366 § 2 k.c.). Poszkodowany wierzyciel uprawniony jest do odbioru całego świadczenia od każdego z wielu dłużników, ponieważ każdy z nich odpowiada za całą szkodę¹⁴, bez względu na stopień swojej winy oraz przyczynienia się do szkody, przy czym świadczenie

---

¹¹ Zob. wyrok SN z dnia 2 grudnia 1970 r. II CR 542/70, OSNC 1971, nr 9, poz. 153, z którego wynika że „(...) zasady solidarnej odpowiedzialności kilku osób, które wyrządziły szkodę (...). Nie dopuszczają możliwości dowodzenia wobec poszkodowanego, że jedna z tych osób przyczyniła się do szkody w mniejszym stopniu niż inna”.

¹² Zob. B. Lewaszkiewicz-Petrykowska, *Wyrządzenie szkody przez kilka osób*, Warszawa 1978, s. 21-22.

¹³ Por. E.Łętowska, [w:] *System prawa cywilnego*, t. III cz. 1, pod red. Z. Radwańskiego, Wrocław-Warszawa-Kraków-Gdańsk, Łódź, 1981, s. 315 i nast.

¹⁴ Zob. wyrok sądu apelacyjnego z dnia 21 listopada 1995 r. I ACr 659/95, OSA 1996, nr 11-12, poz. 62, „Odpowiedzialność solidarna sprawców szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym istnieje wówczas, gdy działania poszczególnych sprawców się zająbiają i każdy z nich byłby odpowiedzialny za szkodę samodzielnie”.

może być spełnione tylko raz, chociaż przysługuje ono wierzycielowi od różnych osób z tego samego tytułu prawnego.

Podobne zapatrywanie znaleźć można w orzeczeniu sądu apelacyjnego z dnia 28 lutego 1992 r.¹⁵: „Istotą każdej solidarności, a solidarności biernej w szczególności, jest umocnienie pozycji wierzyciela. Solidarność bierna stwarza dla wierzyciela dodatkowe gwarancje wykonania zobowiązania. W prawie polskim o istnieniu solidarności bądź o jej braku przesądza ustawa lub wola stron wyrażona w umowie, a nie cechy zobowiązania (art. 369 k.c.). Solidarności nie domniemywa się, ale skoro została ona ustanowiona w ustawie lub w umowie, to racje dłużników dotyczące charakteru zobowiązania i wzajemnych relacji dłużników między sobą nie mogą zwolnić żadnego z nich od odpowiedzialności względem wierzyciela, gdyż prawo wyboru dłużnika przy solidarności biernej należy wyłącznie do wierzyciela (art. 366 § 1 k.c.)”. Odpowiedzialność solidarna dłużników istnieje w interesie wierzyciela, nie może więc on być zmuszony do prowadzenia procesu przeciwko wszystkim dłużnikom.

Prawo wyboru dłużnika przez wierzyciela powinno być zgodne z jego interesem, szczególnie, jeżeli nie powoduje zbędnej zwłoki w postępowaniu¹⁶.

Generalna zasada odpowiedzialności solidarnej w tych wszystkich wypadkach, gdy kilka osób odpowiada za szkodę wyrządzoną czynem niedozwolonym, sformułowana została w treści art. 441 § 1 k.c.. Zgodnie z tą zasadą, każda z osób, która czynem niedozwolonym spowodowała szkodę, zobowiązana jest wobec pokrzywdzonego do spełnienia świadczenia w całości. Ta sama zasada została również wprowadzona w art. 17¹ § 1 zd. 2 pr.up., gdzie zamiarem ustawodawcy było, po pierwsze, uproszczenie postępowania o odszkodowanie z art. 17¹ § 1 w zw. z art. 5 § 1 lub § 2 pr.up., po drugie, stworzenie realnej szansy dla poszkodowanego wierzyciela na otrzymanie przez niego należnego odszkodowania w całości¹⁷.

---

¹⁵ Zob. wyrok sądu apelacyjnego z dnia 28 lutego 1992 r. I ACr 42/92, OSA 1993, nr 4, poz. 23.

¹⁶ Por. M. S y c h o w i c z, [w:] *Komentarz do kodeksu cywilnego. Zobowiązania*, pod red. G. Bieńka, t. I, Warszawa 1999, s. 85-86.

¹⁷ Zob. B. L e w a s z k i e w i c z - P e t r y k o w s k a, *Wyrządzenie...*, s. 23.

Podmioty odpowiedzialne solidarnie, uznając roszczenie wierzyciela, powinny zachowywać się zgodnie z zasadą wyrażoną w art. 371 k.c., którą należy rozumieć w ten sposób, że działania lub zaniechania jednego z dłużników solidarnych nie mogą pogarszać nie tylko położenia prawnego pozostałych dłużników, ale także wierzyciela¹⁸.

Ponieważ wierzyciel z reguły dochodzić może według swojego wyboru całego odszkodowania tylko od jednego z zobowiązanych (art. 17¹ § 1 zd. 2 pr.up. w zw. z art. 366 § 1 k.c.), w takim stanie rzeczy nieuniknione wydaje się pytanie o wzajemne relacje pomiędzy zobowiązanymi do spełnienia świadczenia w zakresie ich rozliczeń. Odpowiedzialność w tym zakresie reguluje art. 441 § 2 k.c., stanowiąc, że „(...) ten, kto szkodę naprawił, może żądać od pozostałych zwrotu odpowiedniej części zależnie od okoliczności, a zwłaszcza od winy danej osoby oraz od stopnia, w jakim przyczyniła się do powstania szkody”. Okoliczności te mają znaczenie wyłącznie dla powstania i wysokości roszczenia regresowego pomiędzy uczestnikami odpowiedzialności solidarnej i jako takie pozostają bez wpływu na należne wierzycielowi odszkodowanie.

C. Pozostaje do rozważenia kwestia, jaki jest charakter prawny odpowiedzialności podmiotów zobowiązanych do zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości, unormowany w art. 17¹ § 1 pr.up.

Kontraktowy charakter odpowiedzialności występowałby wówczas, gdyby szkoda powstała w ramach istniejącego już stosunku zobowiązaniowego, a zdarzeniem wyrządzającym tę szkodę było niewykonanie lub nienależyte wykonanie zobowiązania przez podmioty zobowiązane. Odpowiedzialność kontraktowa znalazłaby zatem zastosowanie tylko między wierzycielem a dłużnikiem jako stronami określonego, istniejącego stosunku obligacyjnego.

Należy w takim razie uznać za trafne stanowisko, że odpowiedzialność odszkodowawcza podmiotów wskazanych przez art. 5 § 1 i § 2 pr.up., wynikająca z art. 17¹ § 1 pr.up., nie jest oparta o przepisy dotyczące szkód wyrządzonych nienależytym wykonaniem bądź niewykonaniem zobowiązania.

Odpowiedzialność cywilna według art. 17¹ § 1 pr.up. jest odpowiedzialnością deliktową *ex lege*, która stanowi charakterystyczną cechę

---

¹⁸ Por. M. S y c h o w i c z, [w:] *Komentarz...*, s. 93-94.

stosunków odszkodowawczych. Według przepisu art. 17¹ § 1 pr.up. stosunek obligacyjny powstaje z chwilą wystąpienia szkody po stronie wierzyciela, niezależnie od istniejącego uprzednio między danymi podmiotami zobowiązania¹⁹. Z art. 17¹ § 1 pr.up. należy wywieść zasadę odpowiedzialności opartej na winie sprawcy szkody, która wiąże się z odpowiedzialnością z tytułu czynów niedozwolonych.

Z powyższych rozważań, co do charakteru roszczenia z art. 17¹ § 1 pr.up., wynika więc, że jest ono odszkodowaniem za szkodę majątkową, przysługującym poszkodowanemu wierzycielowi, a więc że co do istoty nie różni się od odszkodowania przewidzianego w art. 415 k.c.

Jednak wykładnia art. 17¹ § 1 pr.up. prowadzi do wniosku, że przepis ten ma charakter szczególny poprzez określenie w art. 5 § 1 § 2 pr.up. podmiotów odpowiedzialnych za szkodę w stosunku do art. 415 k.c. i jako taki wyłącza jego zastosowanie. Oznacza to, że spośród przepisów ustawy – Prawo upadłościowe, do osób, które nie zastosowały się wobec uregulowań art. 5 § 1 lub 2 w zw. z art. 1 § 1 lub 2 pr.up., mimo takiego obowiązku, ma zastosowanie wyłącznie uregulowanie przewidziane w art. 17¹ § 1 pr.up. Za taką wykładnią art. 17¹ § 1 pr.up. przemawia jednoznacznie jego umiejscowienie w rozdziale IV zatytułowanym „Odpowiedzialność cywilna”. W rozdziale tym chodzi o przepisy szczególne w stosunku do przepisów zamieszczonych w k.c. i dotyczących odpowiedzialności deliktowej, a więc między innymi względem art. 415 k.c.. Takie określenie relacji między art. 17¹ § 1 pr.up. a art. 415 k.c. jest w pełni uzasadnione, jeżeli porówna się ich hipotezy i dyspozycje zbliżone do stanu faktycznego, stanowiącego przedmiot oceny. Dopuszczenie stosowania obu tych unormowań w odniesieniu do osób, których czyn stanowi samodzielne źródło powstania zobowiązania, praktycznie przekreślałoby znaczenie art. 17¹ § 1 pr.up. Do podstaw odpowiedzialności art. 415 k.c. można byłoby sięgnąć w braku regulacji z art. 17¹ § 1 pr.up.

Przepis art. 17¹ § 1 pr.up. stanowi materialnoprawną podstawę powstania roszczenia odszkodowawczego, jakie przysługuje wierzycielowi, gdyż szkoda, będąc podstawowym warunkiem odpowiedzialności z art. 17¹ § 1 pr.up., wyznacza również jej zakres²⁰. Celem przepisu art. 17¹

---

¹⁹ Por. A. Szpunar, *Czyny niedozwolone w kodeksie cywilnym*, Studia Cywilistyczne, Kraków 1970, t. XV, s. 38.

²⁰ Por. K. Strzelczyk, [w:] *Komentarz...*, s. 641.

§ 1 pr.up. jest naprawienie szkody zawinionej przez podmioty wskazane przepisem art. 5 § 1 lub § 2 pr.up. w związku z niedopełnieniem obowiązku zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości w okresie 14 dni.

2. Podmioty zobowiązane i uprawnione do zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości dłużnika

Ustawodawca podzielił podmioty legitymowane do złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości na zobowiązanych i uprawnionych. Według tego podziału za zobowiązanych do złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości uznać należy²¹:

- przedsiębiorcę (art. 5 § 1 pr.up.);
- osoby i organy reprezentujące przedsiębiorcę (art. 5 § 2 pr.up.);
- zarząd spółdzielni, w razie podjęcia przez walne zgromadzenie uchwały o postawieniu spółdzielni w stan upadłości (art. 130 § 4 pr.spółdz.²²);
- likwidatora w stadium postępowania likwidacyjnego, po stwierdzeniu niewypłacalności spółdzielni (art. 131 pr.spółdz.).

Podmiotami uprawnionymi do złożenia wniosku o ogłoszenie upadłości są np.²³

- Komisja Nadzoru Bankowego, w przypadku upadłości banku (art. 158 ust. 1 pr.bank²⁴);
- organ nadzoru (Państwowy Urząd Nadzoru Ubezpieczeń) w stosunku do zakładu ubezpieczeń (art. 76 ustawy o działalności ubezpieczeniowej²⁵);

---

²¹ Por. J. Pa s k a r t, *Prawo upadłościowe – podręcznik praktyczny wraz z jednolitym tekstem prawa upadłościowego*, Wrocław 1993, s. 12-16.

²² Ustawa – Prawo spółdzielcze z dnia 16.09.1982 r., Dz.U. z 1995 r. Nr 54, poz. 288 z późn. zm.

²³ Por. Z. Ś w i e b o d a, *Postępowanie w przedmiocie ogłoszenia upadłości*, [w:] *Wokół problematyki cywilnoprosesowej. Studium teoretycznoprawne, Księga pamiątkowa dla uczczenia pracy naukowej Prof. K. Korzana*, Katowice 2001, s. 256 i nast.; także: J. R a - ż e w s k i, *Prawo upadłościowe. Komentarz praktyczny*, Toruń 1999, s. 22-23; S. G u r g u l, *Prawo upadłościowe i układowe. Komentarz*, Warszawa 2000, s. 36 i nast.; J. P a s k a r t, *Prawo upadłościowe...*, s. 12-16; P. S k o r u p a, *Ogłoszenie upadłości...*, s. 22-23.

²⁴ Ustawa z dnia 29.08.1997 r. – Prawo bankowe (Dz.U. Nr 140, poz. 939 z późn. zm.).

²⁵ Ustawa o działalności ubezpieczeniowej z dnia 28.07.1990 r. (Dz.U. z 1996 r. Nr 11, poz. 62 z późn. zm.) – wniosek o ogłoszenie upadłości zakładu ubezpieczeń może zgłosić „organ nadzoru”, którym jest Państwowy Urząd Nadzoru Ubezpieczeń; zob. także S. G u r g u l, *Prawo upadłościowe...*, s. 738-739.

- w stosunku do przedsiębiorstwa państwowego – organ założycielski oraz organ uprawniony do reprezentowania Skarbu Państwa (art. 4 § 2 pkt 3 pr.up.);
- wspólnicy spółki jawnej, partnerskiej, komandytowej i komandytowo – akcyjnej (art. 4 § 2 pkt. 1 pr.up.);
- każdy, kto ma prawo sam lub łącznie z innymi osobami reprezentować osobę prawną i inną jednostkę organizacyjną (art. 4 § 2 pkt 2 pr. up.); w stosunku do osób prawnych, prawo to przysługiwać będzie również kuratorowi ustanowionemu przez sąd (art. 253 § 2 k.s.h.);
- likwidatorzy osób prawnych, jak i spółki jawnej, partnerskiej, komandytowej oraz komandytowo-akcyjnej (art. 4 § 2 pkt 4 pr. up.).

Przepis art. 5 § 1 i § 2 pr.up. zobowiązuje do zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości, uznając podmioty w nim wymienione jako najbardziej zainteresowane w stanie swojego majątku i interesów²⁶ (§ 1 art. 5) oraz majątku podmiotu, który reprezentują (§ 2 art. 5).

Pomimo że każdy z podmiotów wskazanych w art. 5 § 1 i § 2 pr.up. ma obowiązek zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości, według prawa upadłościowego odpowiedzialność majątkowa ma praktyczne znaczenie dla uprawnionego do odszkodowania wierzyciela jedynie w stosunku do reprezentantów i likwidatorów spółek oraz osób prawnych. Jako że szkodę stanowi nieściągnięta wierzytelność, sam dłużnik poniesie odpowiedzialność wyłącznie teoretyczną, gdyż wierzyciel nie traci wobec niego swojej wierzytelności i może jej dochodzić²⁷.

Źródłem powstania odpowiedzialności z art. 17¹ § 1 pr.up. jest zachowanie się osób zobowiązanych do zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości.

Ogłoszenie upadłości, celem wdrożenia postępowania upadłościowego a w konsekwencji likwidacji majątku upadłego, może nastąpić jedynie na

---

²⁶ Por. Z. Świeboda, *Postępowanie w przedmiocie ogłoszenia upadłości...*, s. 256 i nast.; także S. Gurgul, *Prawo upadłościowe...*, s. 40-42; G. Lauter, *Prawo upadłościowe i prawo o postępowaniu układowym. Komentarz*, Warszawa 1935, s. 11-12.

²⁷ Por. Z. Świeboda, *Odpowiedzialność cywilna przedsiębiorcy lub reprezentanta przedsiębiorcy nie wykonujących obowiązku zgłoszenia w sądzie wniosku o ogłoszenie upadłości*, Przegląd Sądowy 1999, nr 9, s. 77; także S. Gurgul, *Prawo upadłościowe...*, s. 113-114.

wniosek²⁸, dlatego że prawo upadłościowe nie przyjęło zasady ogłoszenia upadłości z urzędu²⁹. Należy w tym miejscu wskazać i odróżnić podmioty zobowiązane do ogłoszenia upadłości oraz podmioty jedynie uprawnione do uczynienia tego ważnego kroku.

Uprawnienie zgłoszenia wniosku zgodnie z art. 4 pr.up. przysługuje, gdy interes wierzycieli może być zagrożony, to samo zaś uprawnienie staje się w myśl art. 5 § 1 lub § 2 pr.up. obowiązkiem³⁰, z chwilą gdy interes wierzycieli jest już realnie zagrożony niewypłacalnością dłużnika.

3. Przesłanki odpowiedzialności z art. 17¹ § 1 pr. up.

Rozważając zagadnienie przesłanek odpowiedzialności, należy na wstępie zauważyć, że przepisy art. 1 § 1 i § 2, art. 5 § 1 i § 2 oraz art. 17¹ § 1 pr.up., patrząc od strony odpowiedzialności cywilnej, stanowią spójne unormowaniem odpowiedzialności podmiotów zobowiązanych do zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości. Ujmując krótko – art. 1 § 1 i § 2 ustala przesłanki ogłoszenia upadłości, art. 5 § 1 i § 2 wyznacza podmioty zobowiązane do zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości, zaś art. 17¹ § 1 normuje przesłanki odpowiedzialności cywilnej, wynikłej z niewykonania obowiązku z art. 5 § 1 lub 2 pr.up. Uzasadnienie odpowiedzialności z art. 17¹ § 1 pr.up. wymaga powiązania go z przepisami art. 1 § 1 lub § 2 pr.up. i art. 5 § 1 lub § 2 pr.up. Przepis art. 17¹ § 1 pr.up. normuje podstawy odpowiedzialności za szkodę, które odnoszą się tylko do odpowiedzialności podmiotów zobowiązanych wedle art. 5 § 1 lub § 2 pr.up., i w tym zakresie wyłącza stosowanie innych podstaw odpowiedzialności. Przy odpowiedzialności z art. 17¹ § 1 pr.up. nie samo niedopełnienie obowiązku z przepisu art. 5 § 1 lub § 2 pr.up. spowoduje następstwa prawne polegające na obowiązku naprawienia szkody, lecz dopiero niewykonanie obowiązku w związku z zaistniałą szkodą dopełnia stan faktyczny przewidziany w art. 17¹ § 1 pr.up.³¹

²⁸ B. Stelmachowski, *Prawo upadłościowe ziem zachodnich*, Poznań 1932, s. 64.

²⁹ M. A l l e r h a n d, *Prawo upadłościowe. Komentarz*, orzecznictwo w opracowaniu B. Kurzepa, Bielsko-Biała 1999, s. 83.

³⁰ Zob. F. Z e d l e r, *Prawo upadłościowe i układowe*, Toruń 1999, s. 158 i nast.; także S. G u r g u l, *Prawo upadłościowe...*, s. 113-114; D. C z a j k a, *Przedsiębiorstwo w kryzysie, upadłość lub układ*, Warszawa 1999, s. 90.

³¹ Por. M. S o ś n i a k, *Bezprawność zachowania jako przesłanka odpowiedzialności cywilnej za czynny niedozwolony*, Kraków 1959, s. 105 i nast.

W obu tych przypadkach odpowiedzialność będzie zależna od stopnia zawinienia, ale możliwe jest również zupełne wyłączenie odpowiedzialności ze względu na brak winy sprawców szkody.

Hipoteza przepisu art. 17¹ § 1 pr.up. w sposób bezpośredni podkreśla związek między niedopełnieniem określonego obowiązku a powstaniem szkody. Należy przyjąć, iż szkoda po stronie wierzyciela stanowi niezbędną przesłankę odpowiedzialności. Wynika to ze ścisłego powiązania przepisów art. 5 § 1 lub § 2 oraz art. 17¹ § 1 pr.up. Jest bowiem tak, że szkoda zgodnie z art. 17¹ § 1 pr.up. może powstać tylko w związku z niezachowaniem się wedle reguł z art. 5 § 1 lub 2 pr.up.

W świetle powyższych rozważań przesłanki odpowiedzialności osób zobowiązanych do ogłoszenia upadłości na podstawie art. 17¹ § 1 pr.up. są następujące³²:

1) wyrządzenie szkody przez fakt niezgłoszenia upadłości w terminie przewidzianym w art. 5 pr. up.;

2) zawinione działanie lub zaniechanie zobowiązanych do zgłoszenia wniosku;

3) normalny związek przyczynowy między wyrządzoną szkodą a zachowaniem podmiotów zobowiązanych do ogłoszenia upadłości.

Stan faktyczny, w związku z którym szkoda ta wystąpiła, decyduje więc w znacznym stopniu o pewności uzyskania odszkodowania. Tak też gdyby doszło do wypełnienia obowiązków zgodnie z prawem można, byłoby szkodzie zapobiec.

A. Wyrządzenie szkody

Artykuł art. 17¹ § 1 pr.up. stanowi oddzielną i samodzielną podstawę odpowiedzialności. Inne są podstawy odpowiedzialności dłużnika wobec wierzycieli (art. 5 § 1 w zw. z art. art. 17¹ § 1 pr.up.), inne zaś reprezentantów i likwidatorów tego dłużnika (art. 5 § 2 w zw. z art. art. 17¹ § 1 pr.up.). Reprezentanci i likwidatorzy nie odpowiadają za zobowiązanie dłużnika wobec wierzycieli.

Należy zasadnie przyjąć, że przesłanką nadrzędną występującą w art. 17¹ § 1 pr.up. jest szkoda³³, której wystąpienie może wraz z przesłankami

---

³² Zob. J. R a ż e w s k i, *Prawo upadłościowe...*, s. 54-55.

³³ Orzeczenie SN z dnia 22 listopada 1963 r. III PO 31/63, OSNC 1964, nr 7-8, poz.

z art. 5 § 1 lub § 2 pr.up. prowadzić do wniesienia powództwa przez uprawnionego wierzyciela na mocy art. 17¹ § 1 pr.up.

Podmioty zobowiązane do zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości odpowiadają wyłącznie wówczas, gdy z ich winy powstaje szkoda w rozmiarze większym niż w przypadku podziału majątku masy upadłości, a także wtedy, gdy przedsiębiorca okaże się niewypłacalny wskutek ich zachowania. Jeżeli sąd uwzględni powództwo z art. 17¹ § 1 pr.up. przeciwko podmiotom zobowiązany, nie zwolni to dłużnika z odpowiedzialności względem wierzyciela. Niezależnie od zasadności zarzutu naruszenia tego artykułu podzielić należy pogląd, że szkoda w rozumieniu art. 17¹ § 1 pr.up. nie jest niezaspokojenie całości należności wierzyciela przypadających od przedsiębiorcy, ale pogorszenie możliwości zaspokojenia wierzyciela wskutek zawinionego braku wszczęcia postępowania upadłościowego lub układowego w odpowiednim czasie³⁴.

Wierzyciel, jeżeli chce uzyskać zasądzenie odszkodowania, którego podstawę stanowi art. 17¹ § 1 pr.up., powinien wykazać, że rezultatem zaniechania złożenia przedmiotowego wniosku było zmniejszenie się majątku masy upadłości prowadzące do ograniczenia możliwości zaspokojenia i że od dłużnika nic nie można uzyskać³⁵. Przepis art. 17¹ § 1 pr.up. nie przewiduje możliwości przeprowadzenia dowodu na okoliczność, że szkoda byłaby powstała także przy wykonaniu obowiązku określonego w art. 5 § 1 lub § 2 pr.up.

Oczywistym jest, że między zmniejszeniem majątku masy upadłości a zaniechaniem pozwanego dłużnika istnieje związek przyczynowy, skoro dłużnik nienależycie wypełnił swoje obowiązki. Sytuacja odmienna miałaby miejsce, gdyby pozwany dłużnik zgłosił we właściwym czasie wniosek o ogłoszenie upadłości. Działanie jednak nie zawsze oznacza uniknięcie negatywnego skutku, tym bardziej, jeśli nastąpiło w niewłaściwym czasie.

---

128. Sąd Najwyższy wskazał, że „szkodą w znaczeniu potocznym jest różnica między tym, czym poszkodowany dysponowałby w zakresie wartości, których szkoda dotyczy, gdyby nie było zdarzenia powodującego szkodę, a tym, czym dysponuje rzeczywiście wskutek tego zdarzenia”.

³⁴ Tak A. K a p p e s, *Uwagi o przesłankach i charakterze odpowiedzialności z art. 298 k.h.*, PPH 1998, nr 12. s. 38.

³⁵ Orzeczenie SN z dnia 9 września 1938 r. I C 213/38, OSN 1939, nr 4, poz. 188; zob. także uzasadnienie wyroku sądu apelacyjnego z dnia 2 kwietnia 1996 r. I Acr 128/96, OSA 1998, nr 9, poz. 39.

Przebieg czynności między oznaczonym faktem a powstałą szkodą, zmierzających do ustalenia związku przyczynowego, należy przeanalizować w oparciu o następujące po sobie zdarzenia:

1) wniosek o ogłoszenie upadłości nie został zgłoszony lub zgłoszono go po upływie okresu, o którym mowa w art. 5 § 1 lub § 2 pr.up.;

2) brak zgłoszenia wniosku spowodował brak majątku masy upadłości;

3) niezgłoszenie wniosku o ogłoszenie upadłości i niewystarczająca ilość lub zupełny brak majątku masy upadłości spowodował szkodę po stronie wierzyciela.

Aby przypisać skutki osobie zobowiązanej zbadać należy, czy zmniejszenie się majątku masy upadłości było rezultatem braku zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości oraz czy powstała w określonych rozmiarach szkoda stanowi normalne następstwo takiego zachowania. Ze strony powoda szkoda wyraża się więc w tym, że z winy pozwanego, polegającej na bezprawnym zachowaniu, został on pozbawiony możliwości zaspokojenia swojej wierzytelności z masy upadłości.

Związek przyczynowy odgrywa istotne znaczenie jako przesłanka przedmiotowa, wymagana przy określeniu obowiązku odszkodowawczego. Jednakowoż zasada ta ulega znacznemu osłabieniu ze względu na występującą w art. 17¹ § 1 pr.up. przesłankę winy.

Do odpowiedzialności z art. 17¹ § 1 pr.up. prowadzi kumulatywne spełnienie 2 przesłanek winy i szkody, tzn.:

- brak przesłanki winy i brak przesłanki szkody to nieistnienie odpowiedzialności z art. 17¹ § 1 pr.up.

- wystąpienie przesłanki winy łącznie z przesłanką szkody prowadzi do odpowiedzialności z art. 17¹ § 1 pr.up.

- uwolnienie się od winy, gdy powstała szkoda, to brak odpowiedzialności z art. 17¹ § 1 pr.up.

Wina podmiotów zobowiązanych do zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości nie zależy od biegu terminu oznaczonego w art. 5 § 1 lub § 2 pr.up. Jest to bowiem termin ustawowy, w którym przedsiębiorca po przeprowadzeniu analizy stanu finansowego przedsiębiorstwa, będąc w pełni świadomy, powinien przedsięwziąć ostateczne kroki w postaci

wszczenia postępowaniu układowego, które jednak może wszcząć wcześniej zgodnie z art. 1 pr.ukł.³⁶, albo postępowania upadłościowego.

Okres przewidziany w art. 5 § 1 lub § 2 pr.up. do podjęcia stosownego działania winien odpowiadać już ostatecznie ukształtowanym decyzjom, bowiem wystąpienie okoliczności z art. 1 § 2 pr.up. to stan długofalowy, możliwy do zaobserwowania o wiele wcześniej, któremu wychodzi na przeciw art. 1 pr. ukł.

Bez znaczenia dla ustalenia wysokości szkody, której naprawienia domaga się poszkodowany wierzyciel, jest to, że szkoda powstała w okresie od chwili zaistnienia przesłanek z art. 1 § 1 lub § 2 pr.up. do zakończenia biegu terminu z art. 5 § 1 lub § 2 pr.up. „Odszkodowania według art. 17¹ § 1 pr.up. można dochodzić także wówczas, kiedy postępowanie upadłościowe nie było wdrożone(...)”³⁷. Zgodnie z zamysłem ustawodawcy należy stwierdzić, że realnie powstała szkoda nie musi być przypisana i pociągać do odpowiedzialności, jeśli działanie lub zaniechanie, w związku z którym doszło do jej powstania, nie jest zawinione.

B. Wina

Na wstępie, aby dojść do kwestii odpowiedzialności cywilnej za szkodę poniesioną przez wierzyciela, wymaga rozstrzygnięcia kwestia obowiązków i ich zakresu podmiotów zobowiązanych. Obowiązek odpowiedniego zachowania się jednoznacznie wynika art. 5 § 1 lub § 2 pr.up. i może mieć istotne znaczenie przy ocenie prawidłowości postępowania, ze względu na to, że zaniedbania w tym zakresie stanowią o winie, jeżeli pozostają w związku przyczynowy ze szkodą.

Profesjonalizm podmiotów, które odpowiadają za zgłoszenie wniosku jest jedynie okolicznością faktyczną, która sama przez się nie przesądza o dobrej lub złej wierze w dokonywaniu tej czynności. Przy takim zachowaniu mogą oni ponosić odpowiedzialność za szkodę, za niezachowanie należytej staranności, do której są zobowiązani. Jeżeli natomiast wykazą, że uczynili wszystko, co było możliwe, by zgłosić wniosek we

---

³⁶ Ustawa z dnia 24 października 1934 r. – Prawo o postępowaniu układowem, Dz.U. z 1934 r. Nr 93, poz. 836 z późn. zm.

³⁷ Wyrok sądu apelacyjnego z dnia 2 kwietnia 1996 r. I Acr 128/96, OSA 1998 r. nr 9, poz. 39.

właściwym czasie, to nie ponoszą odpowiedzialności za szkodę, jaką by poniósł wierzyciel na skutek braku majątku. W rozpatrywanym wypadku jednak kwestę tę należałoby wyjaśnić w powiązaniu z treścią art. 355 § 2 k.c., zgodnie z którym: „Należyta staranność dłużnika w zakresie prowadzonej przez niego działalności gospodarczej określa się przy uwzględnieniu zawodowego charakteru tej działalności”. Działalność zawodowa przedsiębiorców ma szczególne cechy. Zważając na dziedzinę i specyfikę tej działalności, muszą im być stawiane wysokie wymagania co do staranności, przezorności i rozważań. Z uwagi na profesjonalny charakter prowadzonej działalności kryteria należytej staranności, o których mowa w art. 355 § 2 k.c., powinny być zatem szczególnie wysokie, pamiętając że profesjonalista odpowiada na zasadzie winy (...), a podstawą postawienia zarzutu jest uchybienie obowiązkom zawodowym³⁸.

Dla przyjęcia odpowiedzialności z art. 17¹ § 1 pr.up. konieczne jest ustalenie, że podmioty zobowiązane zgodnie z art. 5 § 1 lub § 2 pr.up. wiedzieć powinny, a co najmniej przy dołożeniu należytej staranności w rozumieniu art. 355 § 2 k.c. dowiedzieć się mogły, zważając na fakt, że są należycie zorientowane w stanie majątkowym przedsiębiorstwa, iż zachowanie wbrew powyższej normie może wyrządzić szkodę.

Przyczyną więc wystąpienia szkody i w następstwie odpowiedzialności z art. 17¹ § 1 pr.up. jest nie tylko rażące naruszenie zasad z art. 5 § 1 lub § 2 pr.up., lecz także brak należytej staranności w zakresie przewidywania możliwego przebiegu zdarzeń. Winą w rozumieniu art. 17¹ § 1 pr.up. jest także tzw. niedbalstwo nieświadome, kiedy to sprawca wbrew swemu obowiązkowi nie zachowuje należytej uwagi w działaniu i dlatego tylko nie przewiduje ujemnego skutku swego zachowania się. Oczywiście zaś jest, że pełnienie określonych funkcji wymaga od podmiotów zobowiązanych w świetle art. 5 § 1 lub § 2 pr.up. szczególnej uwagi i staranności.

Należyta staranność w postępowaniu podmiotów, na których spoczywa obowiązek zgłoszenia upadłości, działa dwukierunkowo, powinna z jednej strony zmierzać do niezwłocznego ogłoszenia upadłości przy

---

³⁸ Zob. B. Lewaszkiewicz-Petrykowska, *Nowe tendencje w zakresie cywilnej odpowiedzialności zawodowej*, [w:] *Rozprawy z polskiego i europejskiego prawa prywatnego*, Kraków 1994, s. 186-189.

pojawieniu się przesłanek z art. 1 § 1 lub § 2 pr.up., a z drugiej stanowić czynnik zapobiegający możliwości powstania szkody, wskutek niezgłoszenia lub opóźnienia w zgłoszeniu wniosku, po stronie wierzyciela.

Aby ułatwić poszkodowanemu wierzycielowi dochodzenia pokrycia szkody, jaką poniósł przez niewykonanie we właściwym czasie obowiązku zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości, art. 17¹ § 1 pr.up., wprowadza domniemanie winy. Tego typu konstrukcja³⁹, w przeciwieństwie do jej braku w przepisie art. 5 § 3 pr.up. sprzed nowelizacji, oznacza, że obecnie art. 17¹ § 1 pr.up. stanowi o powstaniu szkody jako skutku prawnego niezastosowania się do normy z art. 5 § 1 lub § 2 pr.up., ale wprowadzając domniemanie winy określa, że sytuacja związana z faktem zawinionego zachowania się osób zobowiązanych do zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości nie wymaga udowodnienia przez poszkodowanego wierzyciela.

Tak więc z przerzucenia ciężaru dowodu z poszkodowanego wierzyciela, który żąda naprawienia powstałej szkody, na podmioty zobowiązane wynika, że poszkodowany nie musi już udowadniać znamion winy. Ciężar dowodu jest tu ukształtowany odmiennie, aniżeli w art. 6 k.c.⁴⁰

Tymczasem skutkiem zastosowania takiej konstrukcji powód, a jest nim poszkodowany wierzyciel lub kilku wierzycieli, dochodząc naprawienia szkody ma obowiązek wykazać jedynie istnienie i rozmiar szkody powstałej przez zachowanie podmiotu zobowiązanego, tzn. że nie ogłoszono upadłości albo ogłoszono upadłość później, niżeli w przewidzianym art. 5 § 1 lub § 2 pr.up. terminie oraz wykazać istnienie związku przyczynowego między czynem podmiotu zobowiązanego a zaistniałą szkodą.

Przyjęcie wniosku, że osoba zobowiązana nie dokonała danej czynności i ponosi za to winę nie oznacza, że wniosek ten powinien być uznany za prawdziwy. Bowiem z samego zwrotu „chyba że nie ponosi winy”, zamieszczonego w art. 17¹ § 1 pr.up., nie wynika, że podmiot winien jest danego zachowania, bez przeprowadzania postępowania dowodowego.

---

³⁹ Por. S. G u r g u l, *Prawo upadłościowe...*, s. 113, który stwierdza, że „postanowienia co do domniemanie winy (...) dawały się łatwo wywieść z porządku prawnego obowiązującego przed zmianami z dnia 30 kwietnia 1997 r.”.

⁴⁰ Tak. J. N o w a c k i, *Domniemanie prawne*, Katowice 1976, s. 9.

Wprowadzenie tego typu konstrukcji w art. art. 17¹ § 1 pr.up. powinno skłaniać do rzetelnego zgłaszania wniosków o ogłoszenie upadłości w przepisany terminie 14 dni, zgodnie z art. 5 § 1 lub § 2 pr.up.

O tym, że domniemanie winy z art. 17¹ § 1 pr.up. istotnie jest zgodne ze stanem faktycznym, świadczyć będzie brak reakcji ze strony osoby zobowiązanej, charakteryzujący się niepodjęciem jakichkolwiek czynności procesowych zmierzających do obrony swoich interesów (art. 230 k.p.c.), ale także uznanie powództwa poprzez nieprzedstawienie wszelkich zarzutów materialnoprawnych i procesowych.

Nieporównywalnie częstsze są przypadki zaprzeczenia przez pozwanego podstawie faktycznej przyjętego powództwa, co zmierza do przeciągnięcia postępowania, ale może być również inaczej, gdy dłużnik przedstawia zarzut pod postacią dowodu przeciwnego (art. 234 k.p.c.), a wystarczającego, aby doprowadzić sąd do przeświadczenia o braku jego winy i obalenia domniemanie z art. 17¹ § 1 pr.up.

Wykazując brak winy w wypełnieniu obowiązku ustalonego w przepisach art. 5 § 1 lub § 2 pr.up., dłużnik najczęściej wskazuje na długotrwałą chorobę, często również długi wyjazd wskazywać ma na brak możliwości kontrolowania bieżących finansów przedsiębiorstwa.

Oczywistym jest, że dłużnik nie może powołać się na fakt niewystąpienia po stronie wierzyciela szkody albo wskazanie, iż szkoda jest nieistotna. W przypadku przedsiębiorców ich reprezentant, będący członkiem zarządu, będzie usiłował uwolnić się od odpowiedzialności, powołując się na wewnętrzne ustalenia związane z podziałem czynności pomiędzy poszczególne członków zarządu⁴¹.

Wnioski

Podsumowując przedstawione wyżej rozważania, które dotyczyły problematyki charakteru i przesłanek odpowiedzialności cywilnej z art. 17¹ § 1 pr.up., należy stwierdzić, że *ratio legis* art. 17¹ § 1 pr.up. jest ochroną praw wierzycieli.

---

⁴¹ Zob. A. Kappes, *Uwagi o przesłankach...*, s. 40-41; także A. Kidyba, *Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością. Komentarz*, s. 803-804.

Pomimo unormowania zawartego w art. 5 § 1 i § 2 pr.up., precyzyjnie wskazującego, w jakich okolicznościach i kiedy powinno nastąpić zgłoszenie wniosku o ogłoszenie upadłości przez podmioty zobowiązane, wierzyciele mają poważne trudności z udowodnieniem powstałej szkody związanej ze zmniejszeniem się masy upadłości majątku.

Należy stwierdzić, iż dołożenie należytej staranności podczas wykonywania obowiązku wynikającego z art. 5 § 1 lub § 2 pr.up. pozwoli uniknąć szkody wierzyciela, a także zarzutu winy wobec podmiotów zobowiązanych do zgłoszenia wniosku.

Winę, jako podstawę odpowiedzialności odszkodowawczej z art. 17¹ § 1 pr.up., należy rozumieć szeroko. Podmioty zobowiązane w myśl art. 5 § 1 lub § 2 pr.up. jako sprawcy szkody odpowiadają bowiem nie tylko za działania doprowadzające do wyzbycia się składników majątku oraz rażące niedbalstwo, lecz także za brak należytej staranności przy wykonywaniu swych obowiązków. Pełnienie określonych funkcji, a także ustalony zakres czynności i obowiązków przez osoby zobowiązane, powinno się odbywać z zachowaniem najwyższej staranności, wynikającej z zawodowego charakteru prowadzonej działalności⁴².

Punktem wyjściowym dla przedstawionych rozważań były wątpliwości związane z problematyką odpowiedzialności cywilnej⁴³ z art. 17¹ § 1 pr.up., powstałej na skutek niewykonania obowiązku zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości zgodnie z art. 5 § 1 i § 2 pr.up., w tym także kwestie odpowiedzialności solidarnej podmiotów zobowiązanych.

---

⁴² Zob. wyrok SN z dnia 17 sierpnia 1993 r. III CRN 77/93, OSNCP 1994, nr 3, poz. 69: „Należyta staranność dłużnika, określana przy uwzględnieniu zawodowego charakteru prowadzonej przez niego działalności gospodarczej (art. 355 § 2 k.c.), obejmuje także znajomość obowiązującego prawa oraz następstw z niego wynikających w zakresie prowadzonej działalności gospodarczej”.

⁴³ W opracowaniu powyższym skupiam się jedynie na odpowiedzialności cywilnej w obecnie obowiązującym prawie upadłościowym, bez uwzględnienia kwestii odpowiedzialności cywilnej uregulowanej w projekcie prawa upadłościowego. Nie przeprowadzam wnikliwej analizy tego zagadnienia, jako że wymagałaby ona oddzielnego opracowania. Jednakże „projekt prawa upadłościowego przewiduje utrzymanie odpowiedzialności cywilnej za szkody związane z nieterminowym złożeniem wniosku o ogłoszenie upadłości, znanej obecnemu prawu upadłościowemu”; zob. F. Z e d l e r, *Projekt Ustawy Prawo Upadłościowe. Uzasadnienie*, Warszawa 2001, s. 23.